

Előfizetési ár: egész évre 12 frt. félre 6 frt. negyedre 3 frt.
 Feliratási díj: 6-hasos petit-sor 5 kr., bélyegdíj minden beíratásért
 30 kr. — A „nyit-tár”-ben 4-hasos petit-sor 20 kr.

Megjelennek minden kedden, csütörtökön és szombaton.

Az előfizetési pénzek s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadóhivatalhoz (Első magyar egyesületi könyvnyomda, 3 korona-utca, 18. sz. a.) intézendők. — Bérmentlen levelek el nem fogadottnak.

Pest, november 6.

Mindent elkövetünk, hogy olvasóink türelmét száraz theorizálásokkal lehetőleg kevésbé fárasztjuk; de az egyházi jogkérdések körül mutatkozó bal nézetek ez ártatlan öröm élvezetét csak ritkán engedik meg.

Első pillanatra úgy látszik, mintha a világi katolikusoknak az egyházi vegyes ügyekbe való szorosabb bevonása az egyházi szervezet egységét megváltoztatná.

A hatalom megosztás eszméje, mely az állami constitutionalismus ebbeli természetével analog, az egyházi téren is könnyen érvényesüléssel kecsegtethető magán, egy oly rendszer praxisa által, mely míg egyrészt a katolika egyház leglényesebb jellegét törné meg, úgy viszont nem nyújthat biztosítékot állandó, s a katolika vallás szellemével megférő alakulásokra.

Az egyházi befolyás dualismusára gondolok.

Ez házkormányzati rendszer a protestánsoknál. Mivel pedig nálunk a vallási türelm örvendés viszonyánál fogva, a katolikusok protestáns testvéreikkel gyakoribb és szorosabb érintkezésben állanak — nem lehetetlen, hogy a dualistikus egyházszervezet rokonszenvet támaszthatott sorainkban is, s ennek következtében oly irányzatok ohajtásai nyerhetnének kifejezést, melyek az egyházi joghelyzet eredeti és szükséges posztitóját megváltoztatnák, s demokrat alapok felé gravitálni látszanának.

Mi a katolikus világiaknak az egyházi vegyes ügyekbe való szorosabb bevonása által épen az egység elvét akarjuk megszilárdítani, mely a katolika egyháznak lényege, s nem csupán a hitre és szentségekre vonatkozik, hanem egyrészt az egyházi kormányzatnak az egy fő alatti püspökség eszméjén alapul.

Azaz: mi az egyházi kormányzat joghelyzetét állandóan és változatlanul a papiség kezében valljuk egyedül illetékesnek, meg azon befolyási téren is, hova a világiakat bevonni ohajtjuk.

Bennök nem jogforrást, szövetségest nyerhetünk csupán, még a vegyes egyházi ügyekben is; szövetségest és nem kormányzó felet.

Hatalmi dualismus már magában is felbomlásra vezetne, vetélykedésekre és visszaverésre, mely megtörné az egységet és erőt.

A világi katolikusok az egyház szellemét a keresztység alapján kebelébe tartoznak a tágasabb értelemben vett sacerdotiumnak.

E jelleglón oka a jogközösségnek, mely a világit az egyházi ügyekben való befolyásból egészen kizárni nem engedte. De más részt oka lón annak is, hogy a populus és clerus, egymástól idegen elemmé nem válhatott soha.

Ez ösztönserői tudalom a világi katolikusoknál hven örzött kincs, és többször hallottunk részükről oly nyilatkozatokat, melyek az egyházszervezetének és tanai szellemének helyes felfogásáról tanusko-dának.

Es e felfogás évezredes gyakorlatokat állapított meg, úgy annyira, hogy nem létezik korszaka az egyháztörténelemnek, melyben a hívek mint az egyházi szervezet illetékes jogközösségében tényező elemek, bizonyos befolyási körökben, ne szerepel-nének.

Ezen alapok lehetnek csak irányadók, az újabb szervezkedés körül is.

Nem papi uralkodásról, nem hierarchikus supprematiaról van itt szó, de oly kormányzati formáról, melyet minden állam, minden társulat szükségel, mint lételemnek életszervezetének alapfeltételét.

Vezető, rendező hatalom szükséges levén, azt oda kell helyezni, a hova azt a dolog természeté, a jogelv szelleme, utálja.

Es az egyházi hatalom nem a zsarnokság iskolája, mely önző czélokért bilinesre verné tulajdon gyermekeit.

Viszont a világi hívek nem idegen, ellenséges tábor, mely csak azért lépné át az egyházi befolyás felállítandó épületének küszöbét, hogy arra üszköt vessen s lángokba borítsa.

Az adó nemei.

Még napjainkban is fordulnak elő igazságok esetei a nép körében az adó bizonyos nemei ellen.

Sőt a letelt évek finánckezelése annyira gyűlölté tévé az adó bizonyos nemeit, hogy a pénzügy miniszter minden erőködése mellett nem képes bizonyos adónemek hazai kezelését magyarrá tenni, mert a szükséges hazai egyének hiányának s kénytelen idegen kezekben hagyni a kezelést az ország nagy kárára.

Ezen adónemek a fogyasztási adók.

Minden országban kivétel nélkül azon adó rendszer közelíti meg a helyesség mértékét leginkább, minél kevesebb arányt mutat ki a közvetlen vagy egyenes és közvetett adó közt.

Már in thesi az egyenes adó az, mitől mentekülni nem lehet, s hatalmunkban nem áll. Rendkívüli esapások esetében is csak hosszú tárgyalások és sok fárasztó eljárás által juthatni mentes-séghez.

Ezen adónem bevétele okoz aztán mind az államnak, mind kezelőinek tömértelen perplexitásokat, midőn elemi esapások nyomorát az állam szükségének kényszerű pótlása fokozza.

Ezen egyenes adónak helyes kimérése a legnehezebb feladatok egyike s minden erőködéseket kigynol a tapasztalás, sőt, ha sikerül is a helyes arányt megtalálni, kigynol eredményben az időjárás. Egyik vidék jó termésnél játsza fizeti egyenes adóját, másik vidék silány termés mellett ki-lódik az adófizetés nehézségeivel.

Ezer a tekintet, mely miatt az egyenes adó a legnyomasztóbbnak tünik ki.

Mit mondjunk már most oly országról, mint szegény hazánk egyenes adó tekintetében?

Itt a mi ugyszólva primitív állapotaink közt, hol a föld becsében, a jövedelemben, a haszonbér-lésben, a climatic viszonyok sajátságában még tízszeresze nyomasztóbbá válhatnak az egyenes adó aránytalanságai.

Hogy egyebet ne említsük fel hazánk leg-gazdagabb térsége jobbdán oly földet bír, hol az időjárás szerint vagy rendkívüli gazdagság van a termésben, vagy minden kislül.

Adjuk hozzá még ehhez, hogy országunkban az egyenes adó tárgya egyedül a föld. Minden egyéb mi egyenes adózás tárgya lehetne, oly csekély, hogy az egyenes adó rovátában számot nem vet.

S ily országban, mely ily helyzetben van, hallunk annyit zajgást és lármát és átkot a fogyasztási adó nemei ellen.

Es a szegény nép, mely az egyenes adó terhét oly nehezen viseli, van a fogyasztási adók ellen annyira felizgatva.

Es ezen általános igazság kiszámíthatlan káros következtéseket terem mindnyájunk számá-ra.

Ha van állam Európában, melynek érdeke hozza magával, hogy a fogyasztási adórendszert minél inkább cultiválja s kifejtsse, — az Magyarország.

Mi sem volna könnyebb a kormányra nézve, mint valamennyi kedvetlen adózási nemeiket röviden eltörölni s azt mondani: legyen szabad dohány, ital, hús, pálinkafőzés, sörkészítés s. a. t.

Hanem aztán midőn mind e mellett bizonyos milliőkat az állam elengedhetlen háztartási költségeihez ki kell évenként teremteni, ha mindez a földre vetetnék, azonnal beadja valamennyi mezei gazda a kulcsot.

Az egyenes adó leginkább a földbirtokos gazdát, a fogyasztási adó pedig a többi osztályokat nyomja.

Es még is a kis birtokos nép zug leginkább a fogyasztási adók ellen.

Ezért épen a nép embereinek, s kik magokat annak hirdetik, kötelessége a népet a fogyasztási adók ellen nem izgatni, sőt inkább ezen adónemek épen a népet illető előnyeiről felvilágosítani, mert, ha ezek megessőknek, a földre s ez által a népre hárul a legnagyobb teher és kár.

Dolgozunk kell s mindent elkövetnünk, hogy a fogyasztási adók méltán gyűlöletes kezelési módjának véget vessünk, hogy azok kezelését minden bosszantó s sértő ingredienciáktól megtisztítsuk, de azontul ha ezt közzállvetéssel elérjük a fogyasztási adó feletti ügyeletnek a közbeesületesség öl-talma alatt kell állni, és a megtartás szigorát min-denkinek ellenőrizni, mert e nélkül okvetlenül oly

terhelté teszszük mezőgazdasági iparunkat s annyira nyomatni fog a nép, hogy adóképeségünk még inkább alásüllyed mint most.

Minden jóra való nemzetgazdának kötelessége a népet a fogyasztási adók előnyeiről meggyőzni, és annak saját érdekében szükségességéről felvilágosítani s más részről mindent elkövetni, hogy maga utján a megvétel gyűlöletességei a kezelési rendszer reformjában kikerültsenek.

De ha ezen gyűlöletet csak ápoljuk s ennek folytán még a megszégést és kijátszást virtusnak tartjuk, a fináncok alapos szigorát megtörjük, a következtés elmaradhatlan, t. i. alászállván a fogyasztási állam-bevétel a hiányzó szükségletet okvetlen az egyenes adónak fogna kelleni fedezni.

Hadjarat a politika terén.

Végszó.

Ugy hiszzszük, elegendő világosan állítottuk elő olvasóinknak azon eljárást, melyet a szélső bal a journalistikában s az életben követ a dolgok megszilárdulásának ellenében, mi aztán félre magyarázhatlanná teszi a végeztél is, mely nem egyéb:

mint, hogy kapcsolati viszonyunk Ausztriával valahogy meg ne erősödhessek s az elégtelenség addig ápoltsassék, míg Isten tudja minő conjecturalis események bekövetkezhetnek s míg más, előtűnk ismeretlen, tőlünk idegen combinatiókba léphe-tünk.

Ily alapnézet mellett ne csudálja senki, hogy ugyanazon általunk idézett pártvezéri utasítás végén a híveknek annyira szívökre van kötve a megyei hatóság régi állásának épségben tartása s ez mint egyedüli mentő eszköz van a híveknek ajánlva.

Természetes; — a pártvezér azt igen jól tudja, hogy régi omnipotens megyék mellett teljes lehetetlen a központi kormánynak erőre vergődni, de a megyék turbulentiái a megtagadott engedelmség, a folytatott makacs ellenzékiesség minden esetre lejárja a kormányt.

Mert, vagy enged a kormány s rövidelbet huz a megyékkel való összeütközésben, s akkor fenn vesztel el a bizodalmat, vagy nem enged a kormány s erőlyesen lép fel, a megyék gyűléseit oszlatja el, akkor anyai odiositásokat lehet a kormányra zudítani, hogy egyik vagy másik uton tért kell lassankint veszítenie s elgyengülnie.

Azonban az ember tervez, Isten végez.

Heves kezdette meg a turbulentiát. Közlelebbi bizottmányi ülésben retractált. Ezt a zavargás hívei el nem viselheték, s hogy a politikai renommé ismét helyre legyen állítva, másodsor is kísérletet tettek Németh Albert s követői, s a kir. biztosságig vitték a dolgot, s a megye bizottmányi ülései fel-függesztve lönek.

Több követője nem akadt. Szabolcs, Pest maga segített a dolgon s megelőzte a kir. biztos fellépését. Szathmár egy napon megtette a hat vágást, másnapon addig simított, hogy minden következtése elmosódott. Eger és Abony soha sem volt a hazai politikában számos.

S miután a dolog eddig haladt s az ország összes megyei közt egyedül Heves áll a kormánynyali ujjzás terén, meg kelle tenni az utósó próbát s az ügyet a törvényhozás elé állítani.

Itt ismét elé állt a szélső bal tíz embere s a miniszterium vád alá helyezését kívánta. Azonban e fellépést arra sem tartotta a ház méltónak, hogy komoly arcot öltson hozzá — lenevette.

Nem is lehetett volna ebből vitakozás, ha a balközép tekintélyes vezére nem helyes-lési indítványával az ügynek más irányt nem ad.

Ez igen sajnálatos esemény.

Mi nem tehetünk róla, de gyarló felfo-gásunkkal úgy látjuk, hogy e pártnak ve-zérei ez ülészak alatt közzállvetéssel hi-bát alig követtek el, mint ezen fellépé-sökben.

Ha van baloldali indítvány a világon, mely a régi megyei — de nem parlamen-táris-ellenzékre emlékeztet, úgy ez az.

Indítványt tenni, mely a miniszteriumot lelépésre kényszerítheti, s ugyanakkor ön-magának a megyék megerősített renitenti-

ájában lehetlenné tenni a kormányzást — ez nem parlamentaris eljárás.

Tegyük fel, mint most állítani kell, hogy a megyék nagy többsége kormány-párti. Buktassa már most meg az ellenzék a deakpárti többséget, s akkor tagadják meg a megyék az ellenzéki kormánynak a végrehajtásban az engedelmséget — fog-e kormányozhatni?

Tessék csak a megyéket arra felhatal-mazni vagy felbátorítani most, hogy mint egykoron a Locumtenentiale Consilium intimatumait cum honore seponálják — ak-kor okvetlen következnek, ha a felelős kor-mány biztosok által engedelmséget nem bír szerezni, hogy a kormány állása tart-hatlanná váljak, s azt a megyék, mint haj-dan a Cancellárt, de nem az országgyűlés többsége buktathatja meg.

Ez véget vet minden parlamentaris-musnak.

De továbbá igen csudáljuk, hogy amnyit lovagolnak azon, miszerint a belügyminisz-ter itéletet mondott, kihallgatás és vizs-gálat s a rendes bíró itélete előtt.

Ebben van épen a tévesztés.

Itéletet törvényes bíró, törvénykezési uton mondhat. Minden más csak vélemény és nézet.

Ha szabad a megyének vélekedni, sza-bad a kormánynak is nézetét kimondani, és ha e nézetet olykép akarja érvényesíteni, hogy az egyes személyekre is terhelő kö-vetkeztényeket vonjon, akkor az is köte-lel bíróhoz járulni, s akkor lesz itélet.

Már azt, hogy néhány hétre bezáratnak a dictiósás sorompói, csak nem fogjuk val-lami nagy személyt terhelő ténynek venni s ha elhiszzszük is, mikép fajhat Németh Al-bertr úrnak s társainak, hogy Egerben a megye házában nem szónokolhat, de még azért Hevesmegye lakossága nem esik két-ségbé.

Azt sem hiszzszük, hogy Puky Miklós a kir. biztos alatt máskép kormányozza a me-gyét, s a törvényszék máskép itél, mert a megyében kir. biztos van, és a közigazgatás nélküli néhány zavargó hazafi böles ta-nácsait.

Méltán kell azért sajnálnunk, hogy a szélső bal nevetéséges föllépését, a haza veg-szélyben létének kikialtását szinben leg-alább a balközép egészen nem utasította magától, s indítványával komoly vitára nyújtott alkalmat.

Ily vitát nézetünk szerint kormányra törekvő ellenzéknek, ép oly határozottan kell kerülni, mint a kormánypárt érdeke, hogy ellenfelei ellen teljesen kiaknázza az ily vereségeket.

Az irodalom és a nép.

II.

Hogy irodalmunkat a mostaninál szélesebb alapra fektessük és népszerűsítsük, a könnyű, vonzó előadás mellett még oly tartalom után is kell törekednünk, mely nemesak a szívre hat s azt nemesíti, hanem az értelmet is képezi, — mely nem csak mulattató, hanem hasznos is legyen.

A mai kor ismereteket követel, nem pedig költeményeket; századunk a valodiságon alapuló munkának, nem pedig az érzélgésnek, ábránd-zásnak százada.

S ép ezen tekintetben irodalmunk, köznívelt ségünk terén igen kirívó hiányokat tapasztalhatunk.

Mi általában véve legalább fél századdal hátrább állunk, mint a nyugoti népek, mindamellett, hogy ezekkel való érintkezéstünknek látható és látatlan pontjai napról napra szaporodnak.

Az európai műveltség a múlt században majd nem kizárólag humanistikai természetű volt, mert főkép a philologia és philosophiára támaszkodott.

Mintha a görögök és a rómaiak sirjából újra feltámadtak volna, mindenütt csak szellemök nyomaival lehetett találkozni, az iskolában szintűgy mint az irodalomban és az életben.

Különösen az írók ó remek kifejezésekkel éltek, ó remek világnézetekkel bírtak s ó remek alakokban iparkodtak gondolkodni és írni.

A klasszikus műveltség volt az európai közni-veltségnek alapeleme, súlypontja.

Azonban akár tagadjuk, akár nem, a tények kéréthetlen logikája mutatja, hogy a körülmények

ek állítja, bele nem
 bá a jegy-
 thatni vél,
 edhetünk,
 nál regge-
 ndul.
 k missiója
 lasország
 kormány
 tett alku-
 tkozzék a
 etio.
 ngal kor-
 e, a maga
 e ki.
 ugatindiai
 határozott
 k az „A.
 y az orosz
 rancia in-
 rszág ben-
 csapatok
 erint több
 atárszálen
 ttatott fel.
 ződésben
 országban
 oly eshetö-
 lni.
 di Monte-
 zozz háza
 ssa, taga-
 hogy Ausz-
 rszág ama
 egoldására
 rszország a
 zág mind-
 ziaország
 a tárgyait.
 Pesten.
 melyet leg-
 t, azt na-
 ban legyen
 gyanis oly
 ély fárad-
 is, melye-
 minden
 anak meg-
 L. Y.
 94.50
 114.60
 102.75
 94.75
 93.75
 100.
 84.25
 81.25
 99.
 104.20
 124.60
 49.50
 5.95
 9.98
 184.-
 122.607
 50 kr.
 20
 90
 70
 60
 imádságos

mai napig ezen tekintetben is nagyon megváltoztak.

A valódiság ismerte, a reáltudományok, melyek azelőtt csak igen alárendelt mellékes szerepet játszottak, az újabb időben oly hatalmas lépték fel, melynek eredményeit Európa tudományos, társadalmi, sőt politikai viszonyainak megváltozott alakjában tagadhatatlanul fölismerhetni.

A mai kornak szelleme nem a philologia szülte eszméknél, hanem inkább a természettudományoknak életfriss körében mozog és működik.

S nálunk? Habár azon idő már elmúlt, a melyben a latin nyelv ismerete azonosnak tartott a műveltséggel, s habár mai nap a természettudományok már legalább az iskolában kedvezőbb állást foglalnak el, mint azelőtt stb., mindamellett mégsem mondhatjuk, hogy műveltségünkben a természet ismerete is oly módon volna képviselve, mint a humanistikai elemek.

Nálunk a szív még mindig uralkodni szokott az értelem, az esztétikai műveltség a real tudományosságon; a kellemes azon, a mi hasznos vagy éppen szükséges is.

Mig pl. Pesten iszonyu költséggel táncztermet látunk előbb építeni, mint vízvezetést vagy iskolákat, kórházakat stb.; mig ilyen és hasonló tüneményeket látunk az országban általában, mindaddig van alapja emített panaszunknak.

Ha pedig magán körökhez fordulunk, tapasztaljuk, hogy minden műveltebb magyar ember tudja, ki volt pl. Nagy Sándor, vagy Homer, vagy Cicero stb. de hányan tudják azt, mi módon megy végbe testükben a lélekzés, vérkeringés, emésztés; lelkükben az emlékezés, a gondolatok, szenvedélyek hullámváza.

Hányan tudják, mily módon él a növény, mért kell eső a vetésnek, mért kár pusztítani az erdőt, kár szalmával, trágyával fűteni stb.

És ha éppen a nép alsóbb rétegeit tekintjük, mennyi előítélet, balvélemény, babonát találunk ott! A földművelő szeme előtt elrobban a gőzmozdony, fülbe zúgnak a távirtda sodronyai, feje felett dörög a menny stb.; s mit tud ő mind erről!

Hány gyermek hal meg élte legelső szakában csak a szülők tudatlansága miatt, hány munkás ember jut koldusbotra csak azért, mert azon eszközökkel, melyekkel apái évszázadok óta éltek, többé nem éri be.

Néptünknek felfogása a természetről legtöbb tekintetben alig különbözik a görögök és rómaiak világnézetétől, ezek pedig kontárok voltak, ha ezen szempontból a mai korral összehasonlítjuk.

Pedig csak az uralkodik a természetben, a ki törvényeit ismeri s azoknak engedelmessékedik, s csak azon elmélet használja a népeket, a mely az ember szellemi és anyagi javát előmozdítja.

Ha ez utóbbit akarjuk, nemcsak a szépirodalmat, hanem a természettudományokat is kell pártolnunk, meghonosítanunk népszerecsintünk.

Mig Magyarország Európának „terra incognita”-ja volt, addig a pusztán humanistikai műveltséggel is beérhettük, de most, a midőn Hamburg vagy Páris közelebb van hozva Debreczenhez, vagy Kolozsvárhoz, mint husz év előtt Bécs; — most a hol minden nap új érintkezési pontok keletkeznek, a melyekre nézve a külfölddel versenyznünk kell, most nekünk is azon eszközökkel kell élnünk, a melyeknek segítségével a többi népek szellemi és anyagi jólétre, hatalomra vergődtek.

És ezen eszközök közt első helyen állnak a realismeretek.

Ezeket az irodalomban, és ez által a nép közt meghonosítani — ez a magyar írók egyik főfeladata, ha nemcsak magoknak hanem a nemzetnek is akarnak használni, és ha tudják, hogy „peragit tranquilla potestas, quae violenta nequit”.

Valami a vasutak építéséről.

I.

A vasutak hossza évenként nagyobb lesz. Minden állam azon van, hogy a forgalom ezen vasuterei által a kereskedést, ipart és termelést nagyobbítsa.

Stephenson Stockton darlingtoni szénpályáját 1813-ban nyitotta meg, azóta a vaspályák hossza már ezer mérfölddel számitatik. A lefolyt 1866-ik év végével ugyanis Európában 10,778 név. mérföld, Amerikában 7855, Ázsiában 794, Ausztráliában 131 és Afrikában 81, s így az összes világban 19,639 mérföldre nyultak a vasutak smpárjai.

Millió meg millió forint tőke fekszik ez utakban, de a nemzetek jóléte 100 milliókban adja vissza e befektetett tőkét.

A nemzetek anyagi jóléte mellett a szellem és erkölcsi műveltség folyton virágzik, és korunk ez által jutott a műveltség ama polczára, melyen állva, magát a legműveltebb kornak mondhatja.

S dacára annak, hogy a vasutépítés elég nagy terjedelmet foglalt el, a vasutépítési kérdés sok tekintetben még eddig nincsen megfjtve. Még mindig lebegő kérdés, vajjon az állam építse-e ez utakat, vagy a magán tevékenységnek engedje át a tért.

Most midőn hazánkban éppen a vaspálya építés ügye az égető teendő egyiké, nem lesz tán felesleges, ha e kérdést tüzesebben fessegetjük, különösen, ha az indokokat fölemlítjük, melyek a különböző nézetek védőitől felhozhatók, ha továbbá az indokok alapos voltát megbiráljuk, s az ellenérvek fontosságát tekintetbe vesszük. Eféle eszmé vita tán a jelen fontos közgazdasági kérdések iránt némi tájékozásul szolgálhat.

Ha a vasutak építési történetét tanulmányozzuk, azt tapasztaljuk, hogy magánosok voltak az első vasutak építői; az állam mintegy háttérben várta, vajjon ez óriási tőkét igénybe vevő vállalatok mily sikert eredményeznek, sőt az első vasuti építők szerencsésekként tartották magukat, ha-hogy az állam a vasutak tervezésénél mi gátot sem vetett.

Azonban rövid idő kellett csak, s az állam e vállalatok nagy jövedelmezőségét felismerte.

A vasutak jótékony hatása az ipar- és kereskedelemre nézve oly szembeszökők, s a pénzügyi eredmény némely pályánál oly meglepő volt, hogy az állam részint a nemzeti jólét előmozdítása végett, részint pedig saját jövedelmeit szaporítandó e vállalatok létesítésére kedvet kapott.

Ehhez az első lépés többnyire az volt, hogy az egyes magánosok által tervelt, de tőke hiány miatt ki nem vitt pályákat az állam építtetett ki és maga kezelte továbbra is a vaspálya ügyét.

Miután az első lépés megtörtént, a kormány annyira ment, hogy a vasutak építését egészen a maga számára tartotta fenn, s egyedül a kormány építtetett sokhelyütt pusztán finansziális szempontból vasutakat.

A vasutak építése azonban ép úgy, mint egyéb intézkedések, az egyes állam szervezete, közgazdasági állapota, helyzete és földrajzi természetéhez képest külön külön történettel bír.

Angolországban állami segély és közreműködése nélkül építtek a vaspályák; a különben nagyon is mozgékony, s mindent könnyen visszafizetni Francia nemzet a vasutak iránt különös antipathiát érzett s ott csak lassan, s pedig nagyjából az állam közbevetése mellett épültek ki a pályák.

A francia magán vállalatok már 1840. és 1842-ben kaptak állami segélyt, s azóta alig van év, melyben az állami háztartás vasuti subventiókkal nem terhelhetnék. 1852-ben e magán vasuti társulatok 99 évre engedélyt kaptak, és már 1858-ban ismét új állami segélyt kaptak, a mennyiben a kormány minden újonnan építendő vaspályának 4-6%-nyi kamatbiztosítást nyújtott. A vasutak ugyan kötelesek visszafizetni e subventiót, sőt az állam részéről még a posta s egyéb szállítással terhelhetnek, ami gyakran egyes társulatra 10%-nyi kiadást okoz.

Angolországban egészen más fejlődést vett a vasutak építésénél, a magán vállalkozás a jó közlekedési eszközök építését helyes pénzügyi spekulációnak találta.

Mily nagyban terjedt Angolország vasuthálóza különösen újabb időben, kitűnik, hogyha tekintetbe vesszük, miszerint az angol vasutak hossza már 1849-ben 6031 angol mérföldet tett; 1854-ig 8054 mérföldre emelkedett, 1859-ben 10,002, 1861-ben 10809 mérföldre terjedt; ugy hogy 15 év alatt a haladás 105%-re vagyis évenként 7%-re terjed. 1863-ban vasuton 204,699,466 személy, 12,700,000 db. marha, 32,000,000 tonn jószág szállított; a vasuti vonatok száma 4,675,633-ra rugott s a nyert jövedelem 31,851,442 font sterlinget tett.

Az állam által való vasutak építési rendszer leginkább Németországban honos.

1862-ben Németország összes vasutai 2352.24 mérföldnyi hosszúságra terjedtek (1866. év végével 2864 mfd). Ezen hosszúságból 742.43 mérföld államvasut, 199.08 mfd állami kezelés alatt van és 1410.72 mfd van csak magán kezelés alatt.

Több német államban pl. Baden, Bajorország, Württembergben csak is államvasutak vannak. Másokban pl. Szászország s a volt Hannoverában $\frac{1}{4}$ - $\frac{3}{4}$ rész az állam kezén van Poroszországban az arany ugyan kisebb, de az államvasutak iránt nagy rokonszenv mutatkozik.

Az ausztriai birodalomban a szerencsétlen pénzügyi viszonyok a vasuti rendszerre is áthatottak, és folytonos ingatagságot honosítottak meg a vaspályákra nézve is; jelesen eleinte az uralkodó elv az államvasutak építés volt; ezt még annyira mennyire védeni lehetne, mert Ausztria 30-40 év előtt bizony még nagyon is tőke szegény ország volt, magánosok ily azon időben még nagyon is kétes vállalatok létesítését nem igen merték megkísérteni, s így látjuk, hogy a Brünn- és Olmütz, Triüba-Prága-Bodenbachi (63 mf.), a Glognitz-Triüsti (66 mf.) a Pozsony-Vácz-és Czegléd-Szegedi (38 mf.) a Krakó-Trzebiniai (18 mf.) a Verona-Cocagliói pályák államköltségén lettek kiépítve.

A rendszer anyagi előnnyel látszott egybekötöttnek, a pénzügyi operatók ily szerencsés alapot látszottak találni a vasuti spekulációban, hogy a magánosok által épített pályák is lassan-lassan az állam által megvétettek; így történt az 1850-ben a magyar központi pályával, melyért az állam 20 millió fót adott; megvették továbbá a Krakó felső Sileziai, a Milano-Comoi, a Velence-Verona-Man-

tuai, a Bécs-Glognitz, a Sopronyi stb. vonalokat, úgy hogy 1854-ben az állam birtokában levő pályák, beleértve a még épülő félben levőket is 402 mérföldnyi hosszúságra terjedtek.

Ekkor hirtelen megváltozott a bécsi finanszierek gondolkodás módja, a mi eddig helyesnek tartott, az határozott belfelfogásnak mondatott; az állam kezelte eddig a vasutakat, de — így kiáltottak fel — nem tudja-e az egész világ, hogy az állam üzleti vállalatoknál mindig kevesebb jövedelmet hoz, mint a magánosok! Nem kárhoztatja-e az egész világ azon államot, mely iparvállalatokba kezd, gyárakat tart és saját felügyeletre és kezelésre a magános állampolgárral versenyre kell?

Ami áll az egyes iparvállalatoknál, ami áll a gyáraknál, ugyanaz áll a vasutaknál is. S e gondolkodásmód a vaspályáknak magánosok részére leendő eladását eredményezte.

És bekövetkezett az ausztriai finanszi-gazdálkodás és vasutkezelésre nézve oly emlékezetes 1855-diki év; ez év jan. 1-én az állam egy többnyire francia tőkepezésekből álló társulattal szerződést kötött és mindazon vonalok, melyek azon időben az ausztriai állam-vasut-társulatnál vannak (a Bécs-Ujzönyin kívül) továbbá a gazdag Kladni és brandeisi közséntelemek; az Oraviczai, Csiklova, Dognácska, Szászka és Moldavai gazdag rézbányák, a Domani, Steierdorfi széntelemek, a Resiczai, Bogsáni s más vastelepek és hutaművek a bányásági bányák és kincstári birtokok és erdősegek, 113,000 hold föld a hozzá való épületekkel együtt és 97,000 hold erdő összesen 80 azaz nyolcvan millió fírt adtak át.

De ez még nem elég e potom árboz a társulat még ráadásul is kapott, az államigazgatás a vétel ár $5\frac{1}{2}$ százalóját biztosította is, úgy hogy a társulat még e kamatbiztosítás előnyével is bír.

Nem akarunk ehhez commentárt írni, egyrészt, mert ugy is csak röviden kívántuk a vaspályágy főbb momentumait előadni, másrészt, mert nem akarunk már hegedő sebektől kötelekeket erőszakosan feltépni — a többi más hátralevő vaspálya szintén lassanként privát vállalkozóknak lön átengedve.

A törvényhozás működése.

A képviselő ház máig folytatott igen élénk vitában tárgyalta a miniszterium ellen tett indítványát a szélső baloldalnak, melyben a miniszterium vád alá helyezését indítványozta a Heves megye ellenében elkövetett eljárása miatt.

Az e tárgy feletti vita egyik fénypontját képezi a jelen országgyűlésnek.

Mindenik párt egész szellemi erejét vezette a csatába s vívott nem a miniszterium mellett vagy ellen hanem a parlamentarizmus kormány és megyerendszer egymásiráni viszonya felett.

Ezen viták elején a tárgyalás főmomentumait érintettük, lapszemléinkben a tárgyat s pártok állását fejtegettük, még a vitatás némely fénypontjait kivonatilag közlebebről adni fogjuk, de befejezését kelle bevárunk, hogy abból egy képet formálhassunk.

Az utolsó ülésben Deák maga hosszabban szólott s a viszony lényegét kifejtette.

Végül Tisza, a ki a szélső bal indítványát módosítva átvette, rekesztette be a kérdés feletti vitát.

Szavazásra kerülő személyes szavazás történt s a nagy többség a miniszterium eljárását egészen helyeselte s ez által a megyékre nézve egy lényeges kérdést döntött el.

A birodalmi tanács alkotmánybizottsága befejezte a delegációkra vonatkozó javaslatát. Lényeges része ez: „A bizottságnak mindenek előtt azon kérdést kellett figyelembe vennie, vajjon egyszerűen elfogadtassék-e a magyar törvényeziknek a közügyek körére vonatkozó meghatározása vagy történjenek e általában módosítások és, ha igen: milyenek? — A bizottság e részben belátni kényszerült, hogy a dolgok jelen helyzetében a magyar törvényezik lényeges határozatainak minden módosításáról le kell mondanania, ha csak a magyarországgal való kibékülés és ezzel állami viszonyainknak oly sürgősen szükséges rendezése kockára tétetni, vagy legalább is hosszú időre halasztatni nem akar.

A kérdésben forgó meghatározások ugyanis a birodalmi kormány és Magyarország által együtt teszen állapítottak meg, és ő felségétől, mint magyar királytól, szentesítették, ezért Magyarország részéről nem igen lehet számitani bármily lényeges módosítás iránti hajlamra. Bármennyire sajnálatos is ezért, hogy az innessó birodalmi félnek nem nyújtatott alkalom a kérdéses ügyekben oly időben érvényesíteni nézeteit, a melyben ez siker reményével történhetett volna, s a melyben egyik másik ügyet mind a két résznek kölcsönös érdekében lehet vala rendezni: az alakult körülmények között a birodalmi tanács nem tehet egyebet, mint hogy a tények állása előtt meghódolva constatalja a kényszerűség állapotát, melybe jutott, és a kérdéses meghatározásokérti felelősséget azokra rója, kik azokat terveztek és megállapították.

Ezért a bizottság az általa fogalmazott törvényjavaslatban, melynek elfogadását a magas

báznak ajánlja, tárgyilag szorosan a magyar XII törvényezikkez alkalmazkodott, a mennyiben a közös ügyek megállapításáról van szó, — és azon véleményben volt, hogy a magyar törvénynek csak sok helyütt történeti idézéseket és érveket tartalmazó alakjától lehet eltérnie.

A mi a közös ügyeknek delegációk általi tárgyalását illeti, mely mód a magyar törvényben javaslatotott és a kormány részéről előterjesztett törvényjavaslatban teljesen elfogadtatott, — e részben a bizottság kénytelen volt belátni, hogy ez semmikép sem tekintethetik észszerűnek, sőt ennek ellenében igen komoly aggodalmak nyerne helyt.

A delegációk hatásköre ugyanis lényegesen a külügyi miniszterium és a had költségeinek megállapítására szorítotték, és e két budget megállapítása néhány évben, melyekben, ha nem is törvényeszerű, de tényleges normalbudget fog alakulni, a háború esetét kivéve, igen csekély időt veendő igénybe.

És csupán e célra különös és pedig oly nehezség tárgyalási eljárásra utasított állami intézmény alapításának, holott az illető tárgyak sokkal egyszerűbben intézethetnének el oly módon, hogy azok a közös miniszterium által mindkét képviselő testületnek előterjesztésének megvitatás és határozat végett, míg a határozatokban fölmertülhető költségek küldöttségi-tárgyalás útján volnának kiegyenlíthetők, mint ez a magyar törvény által a közvetlen adóztatásra, védelmi törvény sat. oly ügyekre nézve elő van írva, melyek nem nyilvánítottak ugyan közösöknek, de melyek közös alapelvek szerint kezelendők. De, eltekintve az egész intézmények nehezségétől, a szervezeti közös határozás a birodalmi tanácsban képviselt országok többségének érdekeit megrövidítheti. A magyar delegáció mind egyet fogna érteni minden fontos kérdésben, mig ez a birodalmi tanácsban képviselt országok delegatioinál nem fog mindig egyenlő arányban meglehetni. Mivel a magyarországi és az innessó birodalmi rész delegációja egyenlő tagszámmal bír és ezért arra, hogy a határozat magyar kívánat szerint hozassék elég, ha néhány, sőt ha csak egy innessó delegatus a magyar nézethez csatlakozik: igen könnyen megtörténhetik, hogy nagyfontosságú kérdések, milynek a külső politika és a hadügyi takarékoskodás kérdései, oly módon döntetnek el, mely az egész birodalom lakosai többsége igényeinek meg nem felel.

A bizottság mégis mindezen aggodalmak dacára oda vélekedik, miszerint ugyanazon okoknál fogva, melyek arra bírták, hogy a közös ügyek körére vonatkozó meghatározásokat a magas háznak elfogadásul ajánlja — a delegációk iránti meghatározások elfogadását is javasolja azon reményben, hogy a magyar korona országai azon körülménynek tekintetbevételevel, miszerint az innessó birodalmi fél minden javaslatukat föltétlenül elfogadta legyen, azon esetben, ha-hogy a tapasztalás az általok javasolt delegációrendszer észszerűtlenségét mutatná ki, nem fognának nehezségeket támasztani a tárgyalási mód közösen intézendő módosításának foganatbavétele iránt.

A bizottság által előterjesztett törvényjavaslat e szerint minden lényeges meghatározásokban általában öszhangzik a magyar törvényvel és csak egyetlen pontban, melyben a magyar törvény hiányos, vél a bizottság kiegészítést javasolhatni.

A magyar törvény ugyanis azt határozza, hogy azon esetben, ha a két birodalmi rész nem tudna megegyezni azon viszonyra nézve, melyben a két félnek a közösgyi költségek fedezéséhez járulnia kell, a császár határozon ezen viszony felett, a nélkül azonban, hogy meg volna határozva mily időre érvényes ez. De mivel a határozásnak ily esetben ő felségére való ruházása csak azon célból történhetik, hogy gondoskodva legyen arról, miszerint a birodalom fenntartására mulhatlanul szükséges pénz kiállításában fennakadás ne történjék, és az ily kivételre rendszerabny nem terjesztendő hosszabb időre, mint mulhatlanul szükséges, tehát azon időpontig, midőn újabb megállapodás megújított tárgyalási lehetőségek, ezért azt javasolja a bizottság: „vételessék fel a törvénybe azon meghatározás, hogy az ily császári eldöntés csak egy évre legyen érvényes.”

A kormány működése.

Vallás- és közoktatási miniszterium, még mindig a tantervvel bíbelődünk s különösen, még mindig azon részével, mely a

latin nyelvre vonatkozik, s annak gyakorlati kezelését tűzi ki a gymnasiumok egyik főfeladatául.

E szerint tehát ezentűl kétféle latin nyelv fog taníttatni a magyarországi középtanodákban. Az egyik a klassikai latin nyelv, azaz az ókori, a melynek Ciceró, Horác, Virgil, Tacitus stb. írtak; — a másik azon latin nyelv, a mely sem Rómában nem élt soha, sem mai nap nem él sehoh.

Az első latin nyelv fog taníttatni mint tudomány, azaz mint klassikai, philologia; — a másik pedig mint gyakorlati képesség, tehát mint — nem — tudomány.

És ez éppen a latin nyelv nemcsak különböző korlati képességet tetben evvel direkt Mialatt pl. a „dominus” szaromban használtatik.

A „clarissim” embert jelent, a nárnak ezime, a res ember.

A magyar nyelv előfordulhat: „dudere”, holott ugy philologus — el.

Tehát azon vagy VI. osztály giségeknek tanátaura fogja foly.

A dolgok ilyenben, meg fog tanár mint gyakorlatiul emondand philologia tanárságnak stb. bély.

Azaz, az eg gati.

Az egyik, csakis ilyenem polgármester úr fordítati: „domin” „nobilitum”, fűnnek, a ki latin nyelvből.

Ezen kifejezések közepánodai tkozo rendszerben De itt még

Ha t i. tárgyira vonatkozt mind meg lehellességet kism sem kísérlett m rülhetne fel: bálya adott k lag k i v i b e t

Hol találjuk valamely tudományt, hogy

És hol van kik már az V. d teni a latin elő

Hisz maga hogy jelenleg nak latinul jól

Pedig a n tud, azt még k S e szeri forçirozni azt, s eséges, hanem hetetlen.

Hátha né dalmat csak a nyelvekben gy

A tapasztalodik.

A német perezig is latin a kiknek a r dásait köszöni

És megfo ban még ass beszélték, s art adtak v vala e?

Lám ez a mány közt.

S nekünk képességre, gtnk.

Ez az ol az új középt latin nyelvet, gyak sorába.

És e mia És e mia az alsóbb oszt

Közi Lapunk utosó említett, me Galicziával is

Mint tud már a közlek Ilyféle p tetet egy font

E pályá és mert hazá dekú, de csak ország által

Ezen pá kében épiten lyának termé versenytársá, az elsőseget E pályá

magyar XII. mennyiben a — és azon énynek csak etek tartal k általi tár törvényben terjesztett t, — e rész ni, hogy ez ek, sőt ennek ernek helyt ényegesen a geinek meg- get megállá- nem is tör- fog alakulni, időt veend edig oly ne- llami intéz- gyak sokkal módon, hogy tét képviselő atás és ha- fölmertülhet- en volnának énny által a ny sat, oly nem nyil- telek közös itekintve az a szavazati á képviselt övidítheti. A érteni min- almi tanács- emivel a ma- z delegatiója rra, hogy a zassék elég, ő delegatus en könnyen ü kérdések, i takarékos- el, mely az nyeinek meg odalmak da- azon okoknál a ügyek kö- agas háznak ránti megba- n reményben, örlménynek ő birodalmi elfogadta le- talás az álta szerültlennek eket támasz- do módosítá- rvényjavaslat zásokban ál- nyel és csak törvény hiá- solhatni. zt határozza, ni rész nem zve, melyben fedezéséhez ezen viszony na határozva zarássanak ily ak azon czél- legyen arról, múltlatlan kadás ne tör- nem terjesz- ul szükséges, megállapodás, ezért azt ja- rvénybe azon eldöntés csak SE. tási mi- terével bibe- azon részével, ek gyakorlati egyik főfela- e latin nyelv ptanodákban, ely, azaz azon el, Tacitus stb. elv, a mely mai nap nem

És ez épen a nagy baj.

A latin nyelvnek, mint tudományok tanítására nemcsak különbözök a latin nyelvnek, mint gyakorlati képességek tanításától, hanem sok tekintetben evvel direct ellentétben van.

Mialatt pl. a latin philologia előtt ezen szó „dominus“ zsarnokot jelent és sértő jelentéssel bír, azalatt a gyakorlati életben megtisztelő értelemben használtatik.

A „clarissimus“ jelző a philológiában „hires“ embert jelent, a magyar latin nyelvben pedig tanárnak czíme, a ki, mint tudjuk, nem mindig hires ember.

A magyar latin élő nyelvben ilyen kifejezés előfordulhat: „domine clarissime, dignetur considerare“, holott ugyanezen kifejezés hallatára a valódi philologus — elborzad, stb. stb.

Tehát azon latin nyelvet, a melylyel pl. az V. vagy VI. osztályban a római mythológiának és régiségeknek tanára fog élni, a latin philológiának tanára fogja folytonosan czáfolgatni.

A dolgok ilyen állásánál fogva minden percben, meg fog történni az, hogy a mit a latin nyelv-tanár mint gyakorlati nyelvkezelő egy órában fog latinul elmondani, ugyanazt a jövő órában a latin philologia tanára fogja barbarismusnak, rossz latin-ságnak stb. bélyegezni.

Azaz, az egyik tanár fogja a másikat czáfolgatni.

Az egyik, t. i. a gyakorlati nyelvmester (mert csakis ilyennek lehet nevezni) ezen mondatot „a polgármester úr ment a szolgabíró úrhoz“ így fogja fordítani: „dominus consul ivit ad dominum iudicem nobilium“; holott a philologia tanára azon fűtnak, a ki ilyen mondatot mer kimondani, a kapcsolat is biztosításék azon közbenő vonalokra nézve, melyek ezen annyira fontos kereskedelmi utat kiegészítik.

Az pedig nagy szerencsétlenségnek tartjuk az tizlet- és forgalomra nézve, ha apró vaspálya szakaszok egyes társulatok kezén vannak. Mert ez okvetlenül igen drágává teszi a forgalmat s kényelmentlenné.

Ezért mi az ily társulatoknak, melyek egyes vonalak kiépítésére ajánlkoznak, csak egy tartanók az engedélyt megadhatónak, ha a kapcsolatos pályák egészben kiépítését is garantirozzák. Nem volna az tizletre nagyobb csapás mint például ilyforma társulati működés: Pestről Hatvanig egy, Hatvantól Miskolcig a másik, Miskolcztól — tovább a harmadik társaság.

A miniszterium mondja ki, hogy az ország érdekében kis, felaprózott társulatokat nem tűr, elég ezt tudniok, s az apró erők fúsiójáik magokat s el lesz érve az állam czélja, melynek csak nagyobb társulatok felelnek meg. — Ilyet a miniszteriumnak csak akarni kell, hogy meg legyen.

dorowtól indulva — ki egyenesen vonulva határaink felé, és így a magyar fővároson keresztül keres egyenes utat az Adriához és a nyugatra.

Ha Magyarország babozik avagy csak kékik is megadni az építkezésre a szükséges támogatást, az egész vaspálya-tervnek értelme nincs, s habár a másik (gácsországi) oldalon meg van a Concessio, ez mitsém ér a magyar Concessio nélkül.

Mert Gácsországnak nincs érdekében egy benső vonalt létrehozni, s épen a mi határunkig jutni, ha azon vonal fő czéljáig t. i. Pestig nem vezet.

Ez természetesen következteti, hogy még a mi benső összeköttetéseinknél is figyelemmel kell lennünk ezen külföldről jövő vaspálya czéljára.

És itt első sorban elé áll a pest-miskolci vonal sebes kiépítése, mert e nélkül a gácsországi ismét czélját veszti. Mert a gácsországnak egyenes utja a miskolci vonal Pestig.

De ezen miskolciznak is összeköttetésbe kell hozatni a Gácsországból bejövő vonallal, s ismét a Pest zágrábinak is meg kell készülni, s csak ekkor lesz az egész pályavonal sajtóképi czéljánál.

Teljes lehetetlen ennélfogva ily pályavonal horderejét megítélni, csak kapcsolatban azon más pályákkal, melyekkel összeköttetésben egy egész befejezett kereskedelmi utat képeznek.

Az egész gácsországi összeköttetésnek akkor van félig értelme, ha ezen vaspálya helyes vonalozásban Pestet eléri; egészen pedig akkor, ha már Pest az Adriával lehető legközelebbi uton össze van kötve.

Mi ismétlünk, hogy hazánkra nézve felette fontosnak tartjuk sok tekintetben e gácsországi összeköttetést, s mert óhajtjuk, hogy az mielőbb létre jöjjön, szükségesnek látjuk azt is, hogy a kapcsolatos is biztosításék azon közbenő vonalokra nézve, melyek ezen annyira fontos kereskedelmi utat kiegészítik.

Az pedig nagy szerencsétlenségnek tartjuk az tizlet- és forgalomra nézve, ha apró vaspálya szakaszok egyes társulatok kezén vannak. Mert ez okvetlenül igen drágává teszi a forgalmat s kényelmentlenné.

Ezért mi az ily társulatoknak, melyek egyes vonalak kiépítésére ajánlkoznak, csak egy tartanók az engedélyt megadhatónak, ha a kapcsolatos pályák egészben kiépítését is garantirozzák.

Nem volna az tizletre nagyobb csapás mint például ilyforma társulati működés: Pestről Hatvanig egy, Hatvantól Miskolcig a másik, Miskolcztól — tovább a harmadik társaság.

A miniszterium mondja ki, hogy az ország érdekében kis, felaprózott társulatokat nem tűr, elég ezt tudniok, s az apró erők fúsiójáik magokat s el lesz érve az állam czélja, melynek csak nagyobb társulatok felelnek meg. — Ilyet a miniszteriumnak csak akarni kell, hogy meg legyen.

Lapszemle.

Magyar Lapok. Napjaink eseménye a politikai világban a képviselőházi viták a kormány eljárása felett Heves megéyél.

Ez háttérbe szorít na minden egyéb kérdést, legyen az bármennyire europai vagy világ-fontos-ságú.

Maga a „Magyar Ujság“ annyira e kérdésnek adta magát, hogy Kossuth legutolsó levelének közlésével is tulhagyta magát a Hon által szárnyaltatni.

Már-már fájlnai kezdtünk a drága időt, mely e kérdésre elpazaroltatik, azonban miután még is több megyében történtek kísérletek pl. tüntetésekre s végkép két megye között a központi megye renitentialis esete is szőnyegen volt, az országgyűlési viták egy nagy kérdésnek megvilágítását eredményezték, s azt is, hogy tudni fogja a kormány és megye is, mihez tartsa magát.

Mi azt hiszik ezen országgyűlési vita, mely már napokig tart, nyugalmat fog szerezni az országoknak.

Mi valóban valami magasztos s lélekemelőt találunk ily küzdelemben, ha ugy messze a távolból nem ismerve az egyéneket s a cselekvés rugóit, olvasnók e parlamentáris csa rételeit.

Ettől elvontan azt kellene hinnünk, hogy az ó intézmények tisztos emberei küzdenek az új eszmék leventéivel s Tiszát és Ghiczyt és Bonist mind a hajdankor tisztos maradványait képzelnők magunknak a parlamenti sellákon, ellenben b. Eötvöst, Pulszkyt, Somsichot s t. mint a fiatal Magyarország legvirágzóbb ifju capacitásait.

Maga ezen ragaszkodás az ó intézményekhez, e pietás a védbástyák emléke iránt eltöltene bennünket sok tisztelettel, s bámulnók azon intézményt, melyről még korlátozó is annyi kegyelettel szólnak.

Nálunk azonban ismerjük hőseit. Tudjuk, hogy Tisza és Ghiczey sőt Bonis is akaratlanul vonattak e csatába, s lehetlen, hogy a megye tüntetéseit s idáig vitt renitentialis szellemét helyeseljék.

Böszörményi pedig s társai épen azok, kik a képviselői országgyűlés többségének hatalmát ha ez törvényben nyilatkozik is, fitymálják, most a táblabírák megyéire hivatkoznak, mert nekik zavar, akadály és békétlenség kell.

De úgy járnak biz ok, mint a kancsal mészár.

ros. Máshova néztek s máshova ütöttek s az ütés épen oda talált, hol nekik fog fájni.

Kossuth pedig — és bár történnék ez — be kell, hogy lássa, miszerint azon politikai armadía, mivel ő itt talán rendelkezik noha, tíz emberből áll, de ez a tiz capacitás is olyan, mely manó verevel csak veréseket provócál.

A békétlenkedéssel azt okozák, hogy pár tüntetésen kívül az igen feles új választásokban a tizes szám semmi gyarapodást nem nyert.

A megyék iránti csatában végkép mind a tüntetések, mind a renitentialis viszketek végleg megtöretnek az országgyűlés nyilatkozata által.

Ó egészen más incompatibilitást állított fel, s odavitték itteni emberei a dolgot, hogy utójára az országgyűlés nyilatkozataiból megtanulja mindenké, hogy ily tüntetések épen a sanctio pragmaticaival, a koronás királynak tartozó tisztelettel a kibékülés őszinteségével, s a magyar jellem egyenességével incompatibilisek. —

A „Magyar Ujság“n Irányi Dániel a pápa világi hatalmát véli tárgyal s a kath. hitelvek felett mond ítéletet.

Talán megvárhatnánk egymástól kölcsönösen annyi gyöngédséget, hogy mindazon kérdéseket, melyek a vallás mélyebb lényegét illetik, ne érintsük.

Lehet, kinek tetszik a római kérdéshez mint az olaszok közt fenforgó ügyhöz politikai szempontból, ha épen kedve van, hozzászólni s ha ki ebben is másban is a subversiv politikának embere, am töltse kedvét, de hagyjunk békét a más vallások dogmáinak, bizzuk rájuk azt megítélni, mi benne hitelv, mi nem.

Mi elég szabatosan kimondtuk, mi ebben a kátholikus nézpont s mi benne a dogma.

A magyar sajtó és a magyar országgyűlés pedig minék tiltakozzék a pápa világi hatalma ellen, mire azt provócálja: nem tudjuk, miután e kérdés egészen más factorok befolyása alatt oldatik meg, s magát csak nevétségessé tenné.

Hagyjon ilyfélnek békét Irányi, e helyett okosabb, ha mind eddig, biztatja, batorítja pol. hitfeleit itt mert erre, hogy ne csüggedjenek, csakugyan szükségök van; még egyebet is szerezhetnek nekik s küldhetne, minek szintén nagy fogyatkozásában vannak.

KÜLFÖLD.

Az olasz, francia viszony feletti kód oszolni kezd. A Menabrea-miniszterium megalakulása azal biztatott, hogy Olasz- és Franciaország egyet-értenek az olasz kérdés megoldásában és ily magyarázatot nyert a francia olasz együttes vagy legalább egyideű megszállás.

De megjelent Monstier marquis-nak Florenczbe küldött jegyzéke, mely a dolgokat egészen más színbe állítja.

E jegyzékben kifejti, hogy Viktor Emanuel erélyes proclamatiója, melyben minden polgárnak emelkedési egyeségek iránti tartozó tiszteletet kiemeli és azon nyilatkozta, hogy a kormány tekintélyét és a törvények sértetlenségét minden forradalmi törekvések ellenében fenntartani kész — azon reményre jogosított, hogy az új miniszterium mindezeknek embere lesz. Ily remény teljeslése megkönnyíthette volna Franciaország helyzetét és a két kormány feladatát. Azonban fájdalommal lepledéssel kellett tudomásul vennünk, hogy az olasz kormány elhatározta a pápai birodalomnak bizonyos pontjait elfoglalni. Bármily gyengéd színbe állították e tény, bármik hozassanak is felmentségül és bármily gyors legyen is a visszavonulás: a francia kormány nem egyezhet bele a nemzetközi egyezkedések ily megsértésébe.

Poroszország is kijelentette Párisban, hogy Franciaországnak az egyházi államban tett lépéseit és a pápának a forradalmi elleni oltalombavételét nemcsak tökéletesen jogosnak tartja, hanem legjobb kívánatokkal kíséri, és hogy határozatát csak azon esetre tartja fenn, ha hogy e lépések az egyházi birodalom határain túl az olasz királyság területére csapnának át.

A dolgok ily Olaszországra nehéz helyzetében mégis tartózkodik Franciaország az Olaszország elleni végső lépéstől. Erre nem csak nagyfontosságú politikai okok bírják Napoleont, hanem azon fellebbezés, melyet Viktor Emanuel e császárnak egyéni érzelmeihez intézett. Ha Viktor Emanuel nem vettette volna vissza azon néphatározatot mely a pápai birodalomban az ő javára nyilvánosságra került, akkor lehetetlennek látszanék minden kibékülés Olaszországgal, mig így még mindig lehet remény, hogy összejöttközésre nem kerül a dolog.

A második lényeges fordulat, melyet az olasz ügyek vettek, ezzel nagyon homogen, t. i. Garibaldi csapatai nincsenek többé római területen. Miután m. h. 26-ikán elfoglalta Monte Rotondo-t egészen Róma alá szállt, a nélkül azonban, hogy valami határozó lépést tenne. Október 30-ikán tudomást vett a francia és olasz hadnak hadműködéséről és Viktor Emanuel egyttal kérte, hogy vonulna el Róma alól. Ekkor Monte-Rotondo-ig visszavonult, a hol magát elszáncolta. Azóta csak annyit tudunk róla, hogy Nicoterának nem sikerült vele egyesülnie. A pápai hadak, melyek Rómában össze voltak pontosulva, most Rómát megérintve látván Garibaldi ellen vonultak. Garibaldi a monte rotondoi sáncokból elvonulóban volt Tivoli felé, a midőn a 12,000 főnyi pápai sereg megtámadta 5000 főnyi seregét. Három órai elke seredett harc után Garibaldi tökéletes vereséget szenvedett. A vesztésnek mindkét oldalról nagy s Garibaldi futásban keresték menedéket. E idején Florenczen keresztül Caprerának tartott. Nocotora is Nápolyba érkezett. Garibaldi szereplése tehát, legalább egyidőre, megszűnt és most a kérdés mikénti eldöntése a florenczi udvar magatartásától függ, miután a francia politika már egészen ha-

tározott térére lépett. E határozottság már annyira is menne, hogy Franciaország olaszországi ügyére az olasz kormányának ultimatumot adott volna át, melyben azt követeli, hogy az olasz királyi sereg f. h. 7-iki estig takarodjék ki a pápai területéről. E hirt azonban több oldalról megakarják czáfolni, mivel azt hiszik, hogy ilyen komoly összejöttközésre vezető lépés, ha Moustier-től kitellenék is, Napoleon az ügyet nem fogja engedni ennnyire jutni; sőt Moustier-nek föllebb közzölt jegyzékében sem látnak egyebet, mint gyöngéd pirongatást, holott szerintök Olaszországnak magatartása, ha csakugyan komoly, valósággal orron vezeti Franciaországot ezért pedig gyöngéd pirongatásnál mást érdemeine — Ha azonban az ultimatum átnyújtása csakugyan megtörtént vagy a mikor megfogna történni, akkor Viktor Emanuelnek ugyancsak meggyűllne a baja s belőle egészen salvus aligha kila volna. — Hogy egyébiránt Napoleon a végső esetet nem tartja lehetetlennek, habár szántszándékkal siettetni nem akarja is, azt bizonyítja a francia még eddig félbe nem szakasztott hadszereles és a Rómában levő csapatoknak erősítése.

A római ügyben tartandó europai értekezletből is alig ha lesz valami, daczára annak, hogy Ausztria beleegyezését adta, miután Angolország semmit sem akar róla tudni.

Beust londoni útjának is kevés sikert tulajdonítanak, melynek czélja lett volna Angolországot Francia- és Ausztriaországnak a keleti kérdésre nézve együttes megállapodásának megnyerni.

Konstantinápolyban Oroszország, Francia- és Olaszország nyilatkozatot tett, mely ismételve kívánja a Kreta ügynek nemzetközi át vizsgálását Ennek értelmében és további nyilatkozatok alapján, melyek a párisi török ügynek tették, a porta a hatalmaknak egy Párisban tartandó közös értekezletet fogna ajánlani és ezáltal az europai conferentiaának összejövetelét siettetné.

Orosz határról érkező hírek szerint a pétervári udvar nagyszerű lépésre készül. Lengyelországban csak 20,000 főnyi sereg áll, melynek egy része Varsó közelebe megy teli szállásra. Azonkívül Varsó, Modlin, Kalisz és a galicziai határon egy-egy elszáncolt tábor készült felállítani, melyek összesen 200,000 embert fogadnának be. Egyes lapok nézete szerint e rendszabályok kétségtelessé teszik, hogy az orosz kormány a római kérdés bonyadalmit nagyravágó terveinek valóstására akarja felhasználni Poroszországnak van-e része ebben, és ha van, milyen része van, azt tudni nem lehet, miután Bismark fogásainak nagy horderejét nem lehet mindig előre ellátni, annál kevésbbé, mivel a porosz király által kerestet oosi találkozást ily körülménnyel nehéz volna ki-egyeztetni.

VEGYES.

Az országos magyar köznevelési egyesület. A f. é. június 2-ikán megalakult „országos köznevelési egyesület“ kibocsátott gyűjtő-iveinek egy része beérkezvén, kötelességünknek tartjuk az aláírók névsorát nyilvános számadás és az egyesület gyarapodásának tudomás vétele miatt legközelebb közzétenni, azon tiszteletteljes kére-ssel, hogy a még be nem küldött ivatek a t. e. gyűjtők mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy az egyesület legközelebbi biztmányai alakító közgyűlésén magát ereje iránt tájékozassa és aláírókat a további szives közreműködésben felkérhesse

— Magyar tudományos akadémia. Hetfőn, november hó 4-dikén a mathematikai és természettudományi osztályok ülése Kubinyi Ágoston elnökléte alatt.

Mielőtt az ülés, szokott tárgyaival megkezdőd- nek, az elnök jelentette, hogy Knöpfner ur, Marosvásárhelyt tartott népszerű természettudományi felolvasásait összegyűjtvén s közrebocsátván: e művéből 24 példányt küldött az akadémia természettudományi osztálybeli tagjai között kiosztás végett.

Az egyetlen felolvasást Hunfalvy János tartá: „A magyarországi légtüneti észleletekről, 1804, 1805. és 1806. években.“ — Előrebocsátotta, hogy a légtüneti viszonyokat már régebb idő óta tanulmányozása tárgyává tevő. „A magyar birodalom természeti viszonyainak leírása“ című nagy munkájában tizetesen foglalkozik ezen kérdéssel is; azonban ottani adatai csak 1863-ig terjednek, s nem is oly pontosak, mint a közelebbi évbellek, habár még ezekben is sok a hiány, mert hiányosak az intézkedések Nálunk a légtüneti viszonyok pontos följegyzésének fontos voltát nem méltányolják kellőleg, s nem tulajdonítanak annak gyakorlati jelentőséget. Néhány évvel ezelőtt egy pár vidéki iskola állított fel észlelőket; közelebb még ezek is kezdik abbahagyogatni az észleléseket. Aztán még az oly iskolák sem teszik közzé évi tudósítványaikban — a hol legjobban helytökön volnának — az észlelt adatokat, a melyek észlelőket tartanak; eddig csak egyetlen tudósítvány, a sárospataki iskoláé, 1857-ig, képez e részben kivételt.

Pedig a külföld már teljes mértékben méltányolja a légtüneti följegyzések fontosságát, s vagy a kormányok, vagy nagy hatáskörű társulatok veszik kezükbe az ügyet. Franciaországban a kormány intézkedései következtében az ország 85 közép-gymnasiuma közül 75-ben rendszer észleléseket folytatnak, sőt ezek közül 17-nél éjfélok is pontosan viszik a följegyzést. Angliában a meteorological society alig néhány évvel alakulása után 4000 tagot számlált. De nemcsak a műveltség ezen elsőrangú államai gondoskodnak ily följegyzésekről; Oroszországban is száz észlelde van, s a kormány tekintélyes összeget fordít rá, hogy pontos adatokat nyerjen. Sőt a török kormány is elhatározta néhány helyen állandó följegyzéseket vezettetni — Az észlelők legszűribben vannak Schweiczbán, hol 10 mérföldre esik egy — mig Magyarországon csak 185 mfldre; ez az arány is mutatja intézkedéseink hiányosságát. — Az akadémia ugyan igyekezett a maga részéről megtenni,

